

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

כניסת שבת:

תל אביב 19:27

ירושלים 19:12

באר שבע 19:28

פרשת השבוע
בראי הארץ ומצוותיה
מבית מכון התורה והארץ

פרשת וארץ

פרשת קרח

כתב: יואל יעקבי

א' תמוז תשע"ה | גיליון 18

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קִרְחַ שְׁמַעוּ נָא בְנֵי לִוִי. הִמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתּוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעִבְדָּת אֶת עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הַעֲדָה לְשִׁרְתָּם. וַיִּקְרַב אֶתְךָ וְאֶתְךָ בְּנֵי לִוִי אֶתְךָ וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֹנֵה." (במדבר ט"ז ח-י)

פרשת קרח: מעשר ראשון- התקדשות בכל מקום

מתנתו של קרח הלוי, מעשר ראשון, תלמד אותנו שפיתוח עצמי מקסימלי אפשרי בכל מקום. חיוב המעשרות בתנאים שהובאו לר' יהושע במסעו לברור חיל ילמד אותנו על מצבי החיוב במעשרות וגם על היישוב היהודי הישן-חדש ברור חיל.

אותן לפעמים בהקשרים ובמקומות שונים. כיצד אפשר להתמודד עם תחושות כאלו?

אפשר, כמובן, לענות תשובה פשוטה: זה רצון ה', ומה לך להתווכח. הקב"ה הוא זה שמחליט איזה תפקיד יינתן לכל אחד, ואתה קיבלת תפקיד מסוים ולא תפקיד אחר. זוהי האמת וקבל אותה. טענה זו היא, כמובן, נכונה. אבל הלב עדיין מתקשה לעיתים לקבל זאת. "מדוע הוא זוכה להתפתח יותר, להתקרב יותר אל ה', ואילו אני נדרש לעצור?", ישאל השואל.

הכוח למימוש עצמי והרצון להשתתף בתיקון העולם

התשובה נעוצה בקשר שיש בין שני כוחות בנפש האדם. כוח אחד, שהוא קדוש וטהור, הוא הכוח שמניע את הרצון של האדם לממש את עצמו. זה כוח נפלא, שמבטיח שהכוחות שהקב"ה גזר באדם יבואו לידי ביטוי ויוכלו לתקן את העולם. אבל ישנו כוח נוסף. הכוח הזה הוא בעצם שאיפתו של האדם לעבוד למען משהו נעלה יותר, להיות שותף לפרויקט אדיר של תיקון העולם. הסדר הנכון הוא שהכוח שממריץ את האדם להשתתף בתיקון העולם הוא השליט, והוא גורר אחריו את הרצון למימוש עצמי. אם הסדר הוא הפוך, והמימוש העצמי הוא המכתיב את הדרך, נוצרת מציאות מסוכנת, שכמוה ניתן לפגוש הרבה במערכות שונות, בעיקר במערכת הפוליטית, אבל לא רק שם. אפשר לראות כיצד אנשים מעוניינים לקדם את עצמם, אבל בדרך רומסים אמונות בסיסיות שאפילו הם האמינו בהם עד לא מכבר. הם כבר מוצאים את התירוץ המתאים, אבל השקרי בעליל, שנועד לתאם בין הרצון הספציפי שלהם לאידיאולוגיה בה הם מאמינים. אולם גם כשהרצון להשתתף בתיקון העולם הוא המוביל את האדם, עדיין הוא עלול לתקן את העולם בצורה שנראית לו, שיכולה להיות הרסנית מאוד, והקומוניסטים יוכיחו. כדי שזה לא יקרה יש צורך בשעבוד מוחלט לה' יתברך, והבנה שתיקון העולם יכול להיעשות רק בשיתוף פעולה מלא איתו.

כשאדם נמצא בסידור כוחות הרמוני שכזה בנשמתו, הוא יכול לבצע את התיקון שהוטל עליו. במצב הזה,

הנוף הנשקף מברור חיל

הקושי במצבו של קרח

כשאלוף בצה"ל מתבשר כי הוא לא קודם להיות הרמטכ"ל הבא הוא חש אכזבה עמוקה, לעיתים קרובות עד כדי התפטרות. משום מה, חייל בדרגות נמוכות יותר לא חש שנעשה לו עוול. הוא דווקא לא נפגע עמוקות. מי אמר שכל אחד צריך להיות רמטכ"ל, הוא יאמר לעצמו. מסתבר שדווקא כשאדם כבר נמצא במדרגה מסוימת הגבוהה משאר הציבור הוא יכאב יותר אם לא הגיע למדרגה גבוהה יותר, למרות שהוא קיבל בוודאי הרבה יותר מאחרים.

זהו כנראה הסיפור של קרח. קרח לא היה אדם פשוט. הוא נמנה על משפחת הלוויים שעסקה ברכיבים הקדושים ביותר של עבודת הלוויים, והוא עצמו אף היה מנושאי הארון, ממש 'הסיירת' של הלוויים. ודווקא בגלל המעמד הבכיר כל כך, בו החזיק, הוא רצה לקפוץ לדרגה הבאה ולהיות כוהן, ומאחר שלא קיבל זאת - מבחינתו שכולם יהיו אותו הדבר, "כי כל העדה כולם קדושים." אם ננסה לחדור לנבכי נפשו של קרח, נוכל להבין את הכאב שלו. כל אדם רוצה להוציא לפועל את יכולותיו, וברגע שהוא מתקדם מאוד ואומרים לו: "עצור, עד כאן!", זה קשה מאוד. נדמה שלא צריך להיות קרח בשביל לחוש את התחושות הללו. כל אחד מאיתנו חש

מספרת על ר' יהושע בן חנניה, תושב העיר פקיעין שביהודה, שהלך לבקר את רבו רבן יוחנן בן זכאי שהתגורר באחרית ימיו בברור חיל. ר' יהושע לימד שדינו תוך כדי המסע כרוכל שמתחייב להפריש תרומות ומעשרות (את המעשר היה יכול לקחת לעצמו אחרי שהופרשה ממנה תרומת המעשר, שהרי היה לוי) כבר כשמגיע למקום בו הוא מתעתד ללון, אפילו ילון שם לינה קצרה בת שעתיים.

פטיש האו"ם בברור חיל (מתוך אתר ynet צילום: גיל יוחנן)

אור הנר ופטיש האו"ם בברור חיל

ברור חיל הייתה מזוהה עם רבן יוחנן בן זכאי, וכשהמליצו חכמים (סנהדרין לב ע"ב) ללכת אחר חכמים למקום מושבם, הם המליצו לילך אחר רבי יוחנן בן זכאי לברור חיל. שמה של ברור חיל השתמר בשם הכפר הערבי בוק'ר ששכן עד מלחמת העצמאות באזור שדרות של היום, והיה אז מקום משכנן של כנופיות ערביות. במהלך מלחמת העצמאות, ימים מספר לפני קום המדינה, נוסד במקום הקיבוץ ברור חיל שהחזיר את השם העתיק למקומו. הקיבוץ נוסד על ידי עולי מצרים, אולם הוא מזוהה דווקא עם עולי ברזיל שהגיעו אליו בהמשך. הברזילאים בקיבוץ גרמו כנראה לנשיא עצרת האו"ם, הברזילאי אוסוולדו ארניה, לתרום את הפטיש בו נעל את הדיון וגם את הפרוטוקול המקורי בזמן החלטת החלוקה (ששמור היום בגנזך המדינה). בזמן גזרות אדרינוס היו נאלצים לבצע ברית מילה בסתר, לא דיברו על כך בפירוש אלא ברמוז "אור הנר בברור חיל" (סנהדרין לב ע"ב), כלומר ישנה שמחה בברור חיל. זו הסיבה שהקיבוץ השכן לברור חיל, שהוקם כמה שנים אחריו נקרא 'אור הנר'.

שדרת שבעת המינים באור הנר

ולא משנה היכן ממוקמת העמדה שעליה הטיל עליו המפקד הגדול לשמור, הוא יוכל להגיע למעלות הגבוהות ביותר אם שם ימלא את תפקידו בצורה הטובה ביותר. אילו קרח היה מבין את תפקידו, והיה מבין שזוהי הדרך הטובה ביותר עבורו למלא את ייעודו – הוא לא היה מנסה לחפש לו תפקידים אחרים, "בכירים" יותר על פי הבנתו.

המעשר – גילוי הקדושה במחוזות פחות מתבקשים

ומהי באמת עבודת הלוויים? נדמה שהתשובה לכך רמוזה במתנה אותה הם מקבלים 'חלף עבודתם', הלא היא המעשר הראשון. מתנה זו היא מצד אחד רכושם של הלוויים, אך היא איננה קדושה. בניגוד לתרומה, הלוי יכול לתת אותה לכל אדם, וכל אדם יכול לאכול את המעשר. בנוסף, המעשר יכול להיאכל גם על ידי אדם טמא, וגם כשהמעשר טמא, בניגוד לתרומה שאסור לה להיאכל על ידי טמאים, ואסור לטהור לאכול אותה אם התרומה עצמה נטמאה. אבל למרות זאת המעשר הראשון נקרא 'תרומה', "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוויים לנחלה".

המעשר מבטא קדושה, אך זו קדושה של חולין, אפשר למכור אותה בכל מקום ולכל אדם, ועדיין ראשיתו בקודש. עבודתו של הלוי היא לא בקודש פנימה כמו הכוהן, הוא נדרש לעבודה אחרת, נראה שאפילו קשה יותר. הוא צריך למצוא את הקדושה בתוך החולין ולהפוך אותה למשרתת הקודש. זו לא בושה ולא פחיתות כבוד, זו השליחות שלו. נשיאת כלי המשכן, שמירת השערים והשיר – נראים אולי פחות פנימיים, פחות קדושים, ואולי אפילו פחות 'נחשבים', אבל דרך שם אפשר להגיע לשיא המיצוי העצמי ובכך לתקן את העולם לא פחות מאשר בכל עמדה אחרת, אם זו העמדה שהוטל על האדם לאייש.

אחד מצאצאיו של קרח, שמואל הנביא היה "משרת את ה' את פני עלי הכהן". הוא לא ניסה להיות כוהן והשתדל לבצע את עבודתו האישית בצורה המושלמת ביותר. לא פלא איפוא שהוא זכה להיות מחדש הנבואה ואחד מגדולי הנביאים, ששקול כמשה ואהרן. לא היה מתאים ממנו להתחיל בעם ישראל את המלוכה, שהיא שלב חדש בגאולת ישראל בארצו ובגילוי מלכות ה' בעולם.

תרומות ומעשרות בדרך לברור חיל

החמרין ובעלי בתים שהיו עוברים ממקום למקום, אוכלין ופטורין עד שמגיעין לאותו מקום. לפיכך אם ייחד להם בעל הבית בית בפני עצמן, אם לנין שם – חייבין לעשר, ואם לאו – פטורין מלעשר. מעשה שהלך ר' יהושע אצל רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל והיו בני עיירות מוציאין להן תאנין. אמרו לו: מה אנו לעשר, אמר להם: אם לנין אנו חייבין לעשר, ואם לאו – פטורין מלעשר. הגיעו למקום לינה – אפילו שתי שעות צריכין לעשר. ר' מאיר אומר: הגיעו למקום שביטה, אפילו ביום השני – חייב לעשר. (תוספתא מעשרות ב א)

חיוב רוכלים בהפרשת תרומות ומעשרות

על פי ההלכה מותר לאכול (בדרך ארעי) מתבואה שנגמרה מלאכתה מבלי שהופרשו ממנה תרומות ומעשרות כאשר האדם מתכוון להביאה לביתו אולם הוא עוד לא עשה כן. בצורה דומה המשנה מדברת על כך שלרוכלים מותר לאכול מתבואה שיש בידם עד שיגיעו למקום בו הם מתכוונים ללון, שנחשב לצורך העניין כמו הבית שמחייב אותם לעשר את התבואה. התוספתא